

Sannings- och vänskapskommission

I slutet av 2004 träffade Indonesien och Östtimor en överenskommelse om att skapa en sannings- och vänskapskommission (Commission of Truth and Friendship - CTF).

Kommissionen ska:

- Finna sanningen om brott mot de mänskliga rättigheterna begångna före och omedelbart efter folkomröstningen i augusti 1999.
- Föreslå:
  - amnesti för dem som samarbetat för att finna sanningen
  - åtgärder för rehabilitering av dem som felaktigt anklagats för brott mot de mänskliga rättigheterna
  - sätt att främja försoning mellan människor
  - innovativa sätt för människor att mötas och samarbeta för att främja fred och stabilitet.

Kommissionen ska arbeta under ett år från augusti 2005, men mandatet kan förlängas med ett år. Den har sitt säte på Bali och fem ordinarie medlemmar från varje land. De båda länderna tillsätter var sin ordförande.

Sedan en kort tid tillbaka har kommissionen en officiell webbplats, <http://www.ctf-ri-tl.org>.

CTF höll sitt första möte den 4-5 augusti på Bali. Indonesiens och Östtimors utrikesministrar var med och höll öppningstalen. Vid mötet behandlades formalia och arbetsplaner för det fortsatta arbetet. Mötet var slutet.

Den indonesiske ordföranden för kommissionen, Benjamin Mangkoedilaga, tidigare domare i högsta domstolen, väntar sig en svår uppgift för att få fram sanningen om brotten mot de mänskliga rättigheterna 1999. Han är tveksam till att de två åren kommer att räcka. Han sade efter kommissionens första möte att allt material från rättegångarna mot 18 åtalade vid den tillfälliga domstolen i Jakarta kommer att granskas. 17 har frikänts och den 18:e överklagat. FN:s expertkommission har rekommenderat att rättegångarna görs om enligt internationell standard.

Massiv kritik mot kommissionens uppdrag

Många offer och anhöriga till offer för våldsamheterna 1999 från hela Östtimor kräver att de för våldet skyldiga ställs inför en internationell tribunal. Till exempel så protesterar överlevande från massakern i Liquica den 6 april 1999 mot CTF i en intervju. De vill att fler än den hittills enda fällda ska ställas inför rätta för illdåden, som dödade många och skadade ännu fler. Rättegångarna i Indonesien har varit farser för att

skydda de skyldiga och den särskilda enheten vid distriktsdomstolen i Dili kan inte anförtros att skipa rättvisa eftersom den saknar resurser och inte heller kan nå skyldiga, som lever i Indonesien. När FN:s dåvarande kommissionär för mänskliga rättigheter Mary Robinson besökte Östtimor 2002, så framfördes detta till henne och hon svarade att hon hoppades att ledarna skulle höra det och ha samma åsikt.

Redan i april skickade de katolska biskoparna i Östtimor, Dom Ricardo i Dili och Dom Basilio do Nascimento i Baucau ett gemensamt uttalande till FN:s expertkommission och bad att en internationell tribunal för brott mot de mänskliga rättigheterna och andra krigsförbrytelser i Östtimor mellan 1975 och 1999 skulle upprättas.

Timor Post har i en stor artikel (enligt UNOTIL:s dagliga nyhetsammanfattningar för den 17 och 19 september 2005) behandlat advokatens och tidigare chefens för *Sahe Institute for Liberation* Aderito de Jesus Soares synpunkter på kommissionen. Han berömmar den timoresiska regeringen för dess goda avsikter med kommissionen avseende utvecklingen av demokratin i Indonesien och goda relationer med grannen, men menar att strategin är felaktig. Han säger att enligt internationell lag så kan personer som begått brott mot mänskligheten, folkmord och krigsförbrytelser aldrig ges amnesti. Därför är stadgan för kommissionen problematisk, eftersom den ger amnesti till de för 1999 års förbrytelser misstänkta, om de erkänner sin skuld.

Vid ett offentligt möte mellan regeringsrepresentanter och ideella organisationer i september framkom att regeringen menar att rättvisa för våldet nåtts genom att Östtimor blivit självständigt. Att inte gå längre tillbaka än 1999 är viktigt, ska man annars också gå tillbaka till den portugisiska tiden före den indonesiska invasionen 1975? Invasionen måste ses som en följd av det kalla kriget och vapnen som användes var faktiskt huvudsakligen från USA sade statssekreteraren Nelson Santos som också bad publiken att fundera igenom om de trodde att timoreserna inte hade dödat någon.

Santos sade vidare att han förstår värdet av en internationell tribunal, men befarade att säkerhetsrådet inte skulle godkänna en sådan.

Vice ordföranden i det liberala partiet, Carlos Sarmiento, har bett Xanana Gusmão att föra en dialog med befolkningen på gräsrotsnivå om målet för kommissionen. Dialogen skulle vara ett sätt att skingra de tvivel människor har om rättvisan.

Trög start

Enligt en artikel i Jakarta Post den 15 oktober så har CTF under sina första två månader inte gjort några framsteg i att identifiera de ansvariga för brott mot de mänskliga rättigheterna i det förgångna. President Xanana Gusmão har bett folken både i sitt land och i

Indonesien att ha tålmod. "Om folken i de två länderna vill ha ett gott resultat, så låt kommissionen arbeta med försiktighet, annars kommer den inte kunna hitta sanningen."

I stället för att försöka få till stånd rättegångar och straff, kommer kommissionen att försöka åstadkomma bekännelser av de i bärsärkagången inblandade. Xanana uttryckte förtroende för att kommissionen gör allt rätt och arbetar i enlighet med sin tidplan.

Men den 17 oktober anordnade kommissionen en workshop med deltagare både från Indonesien och Östtimor i sitt kontor. Syftet och sammanfattningar av presentationerna finns i ett pressmeddelande. Notabla är kraven på deltagande av offren i processen och att genusprespektivet beaktas.

Kritisk analys

Överenskommelsen om kommission var ett sätt för regeringarna i Indonesien och Östtimor att försöka förbjuda FN att inte tillsätta en expertkommission för att granska ländernas rättsliga behandling av våldsdåden

1999. Försöket lyckades inte. Och under sommaren 2005 lade expertkommissionen fram sin rapport.

I rapporten kritiserades ad hoc-domstolen i Jakarta och den särskilda enheten vid domstolen i Dili. CTF:s uppdrag är uppenbarligen att bemöta och avvärja denna kritik. "Segrarna" vill skriva historien så att eventuella brott begångna av motståndsrörelsen under den indonesiska ockupationen inte kommer att behandlas, ty i olikhet mot andra liknande kommissioner ska behandlingen av våldet 1999 avslutas utan rättegångar eftersom sannings- och vänskapskommissionen kan förväntas föreslå amnesti.

Se till exempel ledaren i nummer 3 av volym 6 av La'o Hamatuk's bulletin, augusti 2005, för en analys av problemet. Ledaren kan Du läsa online på engelska på internet med adressen http://www.laohamutuk.org/Bulletin/05/3/bulletinv6n3.html#Editorial:_Commission_of_Truth_and_Friendship_Brings_Neither__

Tommy Pollák

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-ickekommersiell-inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> eller skicka ett brev till Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA. Material som publiceras i Merdeka & ÖsttimorInformation kan också publiceras i <http://www.globalarkivet.se>.